

Sygn. akt III PK 170/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Dawid Miąsik

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z powództwa M. S.

przeciwko "A." Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w L.

o przywrócenie do pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 listopada 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w L.

z dnia 22 czerwca 2016 r., sygn. akt VIII Pa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie na rozprawie
apelacyjnej w dniu 15 czerwca 2016 r. i sprawę przekazuje
Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 22 czerwca 2016 r. oddalił apelację

strony pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego w L. z dnia 24 marca 2014 r., którym przywrócono powoda M. S. do pracy w A. Spółce z o.o. w L. na poprzednie warunki pracy i płacy.

Sąd odwoławczy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, zgodnie z którymi powód jest jednym ze wspólników pozwanej spółki, posiadając 50% udziałów w kapitale zakładowym. Drugim wspólnikiem, również posiadającym 50% udziałów, jest A. S., zajmujący stanowisko prezesa zarządu. Zarząd spółki jest jednoosobowy. W dniu 3 września 2007 r. pomiędzy powodem a stroną pozwaną została zawarta umowa o pracę na czas nieokreślony, na podstawie której powód został zatrudniony na stanowisku dyrektora ds. technicznych w pełnym wymiarze czasu pracy. Dnia 28 września 2012 r. powód otrzymał od strony pozwanej pismo rozwiązujące z nim umowę o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, który upływał 31 grudnia 2012 r. Jako przyczynę wypowiedzenia wskazano utratę zaufania do powoda jako pracownika, co było spowodowane: 1) sprawowaniem niewłaściwego nadzoru nad realizowanymi robotami budowlanymi, co naraziło spółkę na zapłatę kary umownej na rzecz Z. w P. w kwocie 9.000 zł; 2) niestawieniem się przez powoda na negocjacjach w Urzędzie Gminy w T., co skutkowało zmniejszeniem przychodu spółki o 300.000 zł; 3) przekroczeniem uprawnień przez powoda przez obniżenie ceny oferty przedstawionej firmie U. o 10%; 4) nieusprawiedliwionym opuszczeniem pracy w dniach 27 i 31 października 2011 r. oraz 27 sierpnia 2012 r.; 5) biernością w wykonywaniu powierzonej pracy - wykonywanie pracy po 100 - 120 godzin miesięcznie; 6) przemieszczaniem się przez powoda w dniach 28 i 29 sierpnia 2012 r. pojazdem służbowym do celów prywatnych, podczas gdy obecność powoda w firmie była istotna, gdyż trwały negocjacje z firmą D. i wycena przetargu organizowanego w D.

Sąd drugiej instancji zaaprobował też ocenę prawną tego stanu faktycznego, sprowadzającą się do stwierdzenia, że wypowiedzenie umowy o pracę powodowi było nieuzasadnione w rozumieniu art. 45 § 1 k.p. W pierwszej kolejności dlatego, że uchybienia w wykonywaniu obowiązków pracowniczych w odległej przeszłości nie stanowią uzasadnionej przyczyny wypowiedzenia, a w tym kontekście należy ocenić dwa zdarzenia opisane w piśmie wypowiedzającym umowę o pracę, tj. nałożenie kary umownej przez Z. w P. pod koniec 2011 r. i nieobecności powoda w

dniach 27 i 31 października 2011 r. Bezpośrednio po tych zdarzeniach prezes zarządu nie podjął żadnych działań, nie nałożył na powoda kary, nie pozbawił go wynagrodzenia za 27 i 31 października 2011 r. Dodatkowo, bezpośrednio odpowiedzialność za odstępstwa w dokumentacji w związku z budową na rzecz Z. w P. ponosił kierownik budowy, w stosunku do którego nie wyciągnięto żadnych konsekwencji. Świadczy to o tym, że pozwana, obciążając powoda odpowiedzialnością za całą tę sytuację, poszukiwała jedynie pretekstu do rozwiązania z nim stosunku pracy. Odnosząc się do kolejnej wskazanej przez pozwaną przyczyny utraty zaufania do powoda, należało zauważyć, że pisemne upoważnienie wyjazdu dla powoda na negocjacje do Urzędu Gminy w T. wystawione było tylko na 25 czerwca 2012 r. Kontynuowanie tych negocjacji uzależnione było od przystania przez prezesa zarządu na to, aby cena za wykonanie tych prac została ustalona na kwotę poniżej 300.000 zł, bo tylko na taką zgadzał się Wójt Gminy T. Ponieważ prezes zarządu pozwanej nie zgadzał się na taką propozycję, wyjazd na negocjacje w dniu 2 lipca 2012 r. był zbędny, wobec czego nieobecność powoda na negocjacjach w tym dniu nie mogła być przyczyną utraty do niego zaufania. Nawet gdyby jednak hipotetycznie uznać, że powód faktycznie nie pojechał na negocjacje do Urzędu Gminy w T., gdyż zapomniał o terminie spotkania z wójtem, to i tak taka jednorazowa sytuacja obiektywnie nie uzasadniałaby utraty zaufania do powoda. Podobnie należy ocenić kwestię upustu dla firmy U., skoro ostatecznie umowę z tą firmą podpisał prezes zarządu, nie zmieniając warunków wstępnie ustalonych przez powoda. Biorąc pod uwagę zakres obowiązków powoda, który oprócz pracy w biurze, wyjeżdżał na budowy i wykonywał inne zadania służbowe, nie można było uznać, że faktycznie pracował tylko około 120 godzin miesięcznie, tym bardziej, że taka sytuacja trwała od wielu lat, a powód otrzymywał pełne wynagrodzenie i aż do chwili wypowiedzenia umowy o pracę nie zgłaszano do czasu jego pracy żadnych zastrzeżeń. Strona pozwana nie wykazała też, że powód w czasie zwolnienia lekarskiego od 28 do 31 sierpnia 2012 r. podejmował czynności sprzeczne z celem tego zwolnienia, prowadzące do przedłużenia nieobecności w pracy.

Wskazane w piśmie wypowiedającym umowę o pracę okoliczności faktycznie nie uzasadniały zatem utraty zaufania do powoda, wobec czego jego

roszczenie o przywrócenie do pracy podlegało uwzględnieniu na podstawie art. 45 § 1 k.p.

Sąd drugiej instancji w motywach swojego wyroku podniósł dodatkowo, że zgodnie z umową spółki i danymi wynikającymi z Krajowego Rejestru Sądowego organem uprawnionym do reprezentacji pozwanej spółki jest zarząd. Jako sposób reprezentacji wskazano reprezentację jednoosobową w osobie prezesa zarządu. Siedmioletnia kadencja prezesa zarządu spółki upłynęła, zaś zgromadzenie wspólników nie zdołało wyłonić nowego prezesa zarządu. Postanowieniem z dnia 10 kwietnia 2015 r. Sąd Rejonowy w L. z siedzibą w Ś. ustanowił dla pozwanej spółki kuratora w trybie art. 42 k.c. do podjęcia działań mających na celu powołanie zarządu spółki, a w razie potrzeby - jej likwidację. Do chwili rozpoznawania niniejszej sprawy przez Sąd Okręgowy pozwana nie posiadała organu uprawnionego do reprezentacji, a kurator ustanowiony postanowieniem z dnia 10 kwietnia 2015 r. został zwolniony z pełnienia obowiązków. Adwokat wskazana przez Okręgową Radę Adwokacką w L. nie wyraziła zgody na wyznaczenie jej kandydatem na kuratora dla pozwanej. W tej sytuacji Sąd Okręgowy celem umożliwienia prowadzenia postępowania w sprawie niniejszej i należytej reprezentacji pozwanej spółki zarządzeniem z dnia 19 stycznia 2016 r., działając na podstawie art. 143, 144 § 2 i 145 k.p.c. w związku z art. 146 i art. 391 k.p.c., ustanowił dla pozwanej spółki kuratora procesowego w osobie pracownika sekretariatu VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Okręgowego w L.

Strona pozwana wywiodła skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, zarzucając naruszenie:

1. art. 379 pkt 2 k.p.c., przez rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy przez Sąd Okręgowy pomimo braku organu powołanego do reprezentowania pozwanej spółki, tj. w sytuacji, gdy pozwana spółka w toku postępowania przed Sądem drugiej instancji nie posiadała zarządu powołanego do jej reprezentowania, a co za tym idzie, nie miała możliwości działania, które to naruszenie powoduje nieważność postępowania przed Sądem drugiej instancji;

2. art. 174 § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 71 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez brak zniesienia postępowania w

zakresie, w jakim było dotknięte brakiem organu i przez brak zawieszenia z urzędu postępowania toczącego się przed Sądem Okręgowym w sytuacji, gdy w składzie organów jednostki organizacyjnej będącej stroną pozwaną zachodziły braki uniemożliwiające jej działanie, co obligowało Sąd drugiej instancji do zawieszenia toczącego się postępowania, które to naruszenie powoduje nieważność postępowania;

3. art. 143, 144 § 1 i 2, 145 i 146 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c., przez ustanowienie kuratora procesowego dla pozwanej spółki w sytuacji, gdy nie posiadała ona organu umożliwiającego jej działanie oraz gdy powód nie złożył wniosku o ustanowienie kuratora procesowego, a ustanowienie kuratora procesowego, który nie podjął realnej obrony, nie chroniło praw pozwanej spółki i pozbawiło ją możliwości obrony swych praw, czyniąc postępowanie przed Sądem drugiej instancji nieważnym.

Opierając skargę na takiej podstawie, skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, a także o zasądzenie od powoda kosztów procesu, ewentualnie przyznanie pełnomocnikowi z urzędu kosztów świadczonej pomocy prawnej, które nie zostały uiszczone ani w całości, ani w części.

Powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej odrzucenie, bądź odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, względnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie od strony pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do wniosku powoda o odrzucenie skargi kasacyjnej na podstawie art. 398⁶ § 2 w związku z art. 87¹ k.p.c. jako niedopuszczalnej z uwagi na sporządzenie jej przez pełnomocnika będącego adwokatem, który nie jest należycie umocowany do reprezentowania pozwanej, podnieść należy, że wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu dla strony pozwanej w postępowaniu kasacyjnym złożył kurator procesowy ustanowiony przez Sąd Okręgowy dla pozwanej spółki. W doktrynie rzeczywiście można odnaleźć zaś pogląd, że „ustanowienie kuratora następuje dla potrzeb konkretnego postępowania. Może on działać za osobę, której miejsce pobytu nie jest znane, tylko w tym postępowaniu, w którym został ustanowiony. Kurator, który działał w

prawomocnie zakończonym postępowaniu, nie jest umocowany do ustanowienia adwokata lub radcy prawnego w celu wniesienia skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, względnie wystąpienia o jego ustanowienie przez sąd lub - jeśli jest adwokatem lub radcą prawnym - ich samodzielnego wniesienia. Ustanowienie kuratora dla celów postępowania w I lub II instancji nie rozciąga się na postępowanie ze skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. *Mutatis mutandis* zastosowanie ma tu uzasadnienie przyjętego w judykaturze poglądu, że pełnomocnictwo procesowe nie obejmuje z samego prawa umocowania do wniesienia skargi kasacyjnej” (por. K. Weitz w: T. Ereciński [red.] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze; WK 2016). Prezentowane są jednak również poglądy odmienne (por. J. Jagieła; Tymczasowa ochrona prawna w postępowaniu cywilnym; Warszawa 2007, s. 176 - 177) i do tych przychyła się Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę. Zauważyć bowiem należy, że kurator dla osoby nieznanej z miejsca pobytu uważany jest za przedstawiciela ustawowego osoby nieobecnej (por. K. Korzan; Kurator w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1966, s. 23; T. Zarzycki; Kurator według k.p.c., GSW 1934 nr 30 - 31, s. 449; W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki; Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2016, s. 199) a nie za jej pełnomocnika procesowego. Jest zatem zastępcą bezpośrednim osoby, dla której został ustanowiony, a więc jego oświadczenia składane w toku postępowania traktowane są tak, jakby były złożone przez osobę zastępowaną. Nie ma więc żadnych przeszkód ku temu, aby wnosił o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego dla celów postępowania kasacyjnego. Biorąc pod uwagę, że ustanowienie kuratora może nastąpić tylko na wniosek (por. art. 143 k.p.c.), przyjęcie przeciwnego stanowiska prowadziłoby do wykorzystywania instytucji kuratora dla partykularnych interesów przeciwnika osoby zastępowanej, który wnosiłby lub nie o ustanowienie dla osoby nieobecnej kuratora dla celów postępowania kasacyjnego w zależności od wyniku sporu przed sądem drugiej instancji. To zaś z kolei mogłoby prowadzić do pozbawienia osoby nieobecnej prawa do sądu. Reasumując, brak jest podstaw do stwierdzenia, że adwokat z urzędu ustanowiony dla celów postępowania kasacyjnego na wniosek kuratora

procesowego w niniejszym postępowaniu nie był należycie umocowany, wobec czego brak było podstaw do odrzucenia skargi kasacyjnej z tej przyczyny.

Skarga kasacyjna jest zaś uzasadniona.

Zgodnie z brzmieniem art. 67 § 1 k.p.c., osoby prawne dokonują czynności procesowych przez organy uprawnione do działania w ich imieniu. Przepis ten nawiązuje do unormowania zawartego w art. 38 k.c., wedle którego osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na nim statucie. Regulacje te tworzą mechanizm działania osoby prawnej objaśniany w doktrynie i orzecznictwie przy pomocy teorii organów (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 października 1972 r., I CR 177/72, OSNC 1973 nr 10, poz. 71; z dnia 6 grudnia 1984 r., II CR 442/84, niepubl.; z dnia 12 marca 1997 r., II CKN 24/97, niepubl.). Teoria ta zakłada, że do podjęcia decyzji i wyrażenia woli osoby prawnej powołane są jednostki (osoby fizyczne) wchodzące w skład jej organu. Działanie tych jednostek traktowane jest jako działanie osoby prawnej. Konieczne jest jednak, aby: 1) przepisy regulujące ustrój danej osoby prawnej przewidywały określony rodzaj organu; 2) konkretna osoba fizyczna powołana została zgodnie z prawem do pełnienia funkcji organu; 3) osoba ta wypełniała funkcję organu w granicach jego kompetencji.

Unormowania powyższe wskazują na ścisłe związanie możliwości korzystania przez osobę prawną z atrybutu zdolności procesowej z posiadaniem organu uprawnionego do działania utożsamianego z działaniem tego podmiotu. Ustawodawca wręcz wykluczył dopuszczalność postępowania z udziałem (w charakterze strony) osoby prawnej, która nie ma umocowanego do działania za nią organu. Nakazał sądowni wzięcie tej okoliczności pod rozwagę w każdym stanie sprawy (art. 202 zdanie trzecie k.p.c.), niezależnie od tego, czy brak ten ma charakter pierwotny, czy też wtórny oraz w jakiej roli procesowej występuje osoba prawna dotknięta tym brakiem. Określił też - w sytuacjach, gdy jest to możliwe - sposób usunięcia braków w składzie organu (art. 70 k.p.c.) oraz konsekwencje nieuzupełnienia, jak też nieusuwalności tych braków (art. 71 k.p.c.).

Jeżeli nastąpi pierwotny brak w składzie organu uprawnionego do działania za stronę powodową i ma on charakter nieusuwalny albo nie zostanie uzupełniony w terminie, sąd powinien znieść postępowanie i pozew odrzucić (art. 199 § 1 pkt 3 i

§ 2 w związku z art. 71 k.p.c.). W przypadku natomiast, gdy brak ten istnieje od początku postępowania i dotyczy strony pozwanej, a nie został uzupełniony w ustalonym przez sąd terminie, postępowanie winno ulec zawieszeniu na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. Z kolei, jeśli brak właściwego organu uprawnionego do działania za stronę nastąpił w toku postępowania i również nie został w wyznaczonym terminie uzupełniony, sąd znosi postępowanie w zakresie, w jakim jest ono dotknięte brakiem i zawiesza postępowanie na podstawie art. 174 § 1 pkt 2 w związku z art. 71 k.p.c. Jeżeli mimo zaistnienia wskazanych wyżej przesłanek postępowanie nie zostanie zawieszono, to w - w myśl art. 379 pkt 2 k.p.c. - dotknięte jest ono nieważnością. Wskazać wreszcie należy, że według art. 401 pkt 2 k.p.c., brak reprezentacji (obejmujący przypadek braku w składzie organu osoby prawnej) stanowi - o ile nie był podniesiony w drodze zarzutu - przyczynę wznowienia postępowania z powodu nieważności. W świetle powyższych regulacji nie ulega wątpliwości, że w toku postępowania cywilnego osoba prawna, będąca jego stroną, musi mieć organ uprawniony do podejmowania za nią działań.

W sytuacji gdy osoba prawna nie ma organu, właściwe jest powołanie kuratora na podstawie art. 42 k.c. w związku z przepisami szczególnymi dotyczącymi danego typu osoby prawnej, zaś jednym z celów kuratora powinno być doprowadzenie do wszczęcia właściwej procedury likwidacyjnej. Tylko takie rozwiązanie daje możliwość najpełniejszej ochrony interesów osoby prawnej oraz całościowego załatwienia spraw związanych z ustaniem jej bytu prawnego. Wskazanych założeń nie spełnia powołanie kuratora na podstawie art. 146 w związku z art. 143 k.p.c. Trzeba przede wszystkim podkreślić, że art. 143 k.p.c. ma być stosowany jedynie odpowiednio, a więc z uwzględnieniem wskazanych wyżej właściwości problematyki dotyczącej braku organów osoby prawnej. Jego zastosowanie jest możliwe co najwyżej tylko w szczególnych okolicznościach konkretnej sprawy, gdy do czasu powołania kuratora z art. 42 k.c. i wszczęcia właściwego postępowania likwidacyjnego zachodzi potrzeba podjęcia obrony praw osoby prawnej w postępowaniu cywilnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2014 r., III CZ 24/14, LEX nr 14988495). Może to jednak nastąpić tylko na wniosek osoby zainteresowanej (art. 143 k.p.c.), którego w niniejszej sprawie nie było. Nie ma więc podstaw do stwierdzenia, że szczególne okoliczności

tej sprawy uzasadniały jej prowadzenie i zakończenie - przy braku organu uprawnionego do działania za stronę pozwaną - z udziałem kuratora powołanego przez Sąd z urzędu z naruszeniem art. 143 w związku z art. 146 k.p.c., który dodatkowo nie podjął żadnej czynności w sprawie, a na rozprawie apelacyjnej był nieobecny. Nie można zaś przyjąć, że strona ma zapewnioną należytą ochronę swoich praw w sytuacji zupełnej bierności ustanowionego kuratora, tj. jego nieobecności na wszystkich rozprawach i nieprzedstawienia żadnego stanowiska czy wniosku na piśmie. Jeżeli kurator nie podjął żadnych czynności procesowych za nieobecnego, to takie zaniechanie odpowiada podstawie wznowienia pozbawienia strony (zainteresowanego) możliwości działania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2007 r., V CSK 155/07, LEX nr 485892).

Mając to na uwadze, Sąd Najwyższy uznał za usprawiedliwione wszystkie zarzuty skargi kasacyjnej, wobec czego orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., art. 398²¹ w związku z art. 386 § 2 i w związku z art. 108 § 2 k.p.c.).

r.g.